

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО МАЙЧИН РОМСКИ ЕЗИК ЗА I КЛАС/ПЪРВА ГОДИНА НА ОБУЧЕНИЕ
(ИЗБИРАЕМИ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Опознаването на спецификите на собствения език, бит и култура мотивира учениците роми за по-ефективно участие в учебно-възпитателния процес. Преодоляването на езиковата бариера, наложена от недостатъчната степен на владеење на официалния книжовен български език, налага ползването на синхронния превод от български на ромски и обратно като осъзната необходимост за успешни образователно-възпитателни взаимодействия с учениците.

Изучаването на майчин ромски език цели:

- запознаване със спецификите на езика, бита и културата на ромската общност
- подпомагане овладяването на ограмотителния процес по български език и литература на учениците от ромски произход

Обучението по майчин ромски език улеснява общуването на ромските ученици на български език, предполага оптимизиране процесите на преподаване и учене, като ги поставя в центъра на обучение. Придобиват се комуникативни умения и стратегии, чрез които се създава интерактивна учебна среда. Постига се рефлексивност, която им дава възможност да постигнат увереност в общуването в класната стая и ясното усещане за позитивно взаимодействие и сътрудничество в билингвална езикова среда.

В периода на началното ограмотяване се постигат очаквани резултати, представени в различни теми и свързани с изучаването на звуковете и на буквите от ромската азбука. Редът на буквите следва да отчита необходимостта от оптимално съчетаване на честотния, лингвистичния и семантичния принцип на изучаването им, като звуковете и буквите се въвеждат на групи с последователност:

- първа група, в която се комбинират буквите на гласните (**a, o, i, y, u**) и на сонорните съгласни звукове (**n, r, l, m**), след което се изучава буква **iy**

- втора група, в която се редуват буквите з означаване на беззвучни и звучни съгласни звукове, подредени по двойки (**t-d, s-z, k-g, p-b, f-v –zh**)

- трета група, в която са буквите (**ch, h, x, ts, sh, iy**)

Изписването на буквите е според нормите, кодифицирани в „Кодификация на ромски език“, Христо Кючуков и Ярон Матрас, 1998 г.

Учебната програма по ромски език и литература за първи клас/първа година на обучение представя учебното съдържание тематично чрез очакваните резултати от обучението по всяка тема и свързаните с нея понятия. При определянето на темите по ромски език е следван систематичен подход за представяне на научното познание, който задава последователността на изучаваното учебно съдържание. Очакваните резултати от езиковото обучение са свързани със знания, умения и отношения от областта на различните дялове на езика – фонетика, синтаксис и лексикология, като се поставя акцент върху звуковете (гласни, съгласни) и буквите (главна и малка), печатна и ръкописна, в ромския език, видове изречения по цел на общуване (съобщително и въпросително), звуков състав и лексикално значение на думата.

Очакваните резултати от обучението по литература са насочени към четенето, възприемането и разбирането на произведения от различни жанрове на литературата и фолклора за деца (приказки, разказ, стихотворение, гатанка), видове реч (стихотворна и нестихотворна). Въвеждането на нови понятия в първи клас не предполага дефинирането им, а използването им в практически план. Формирането на знания, умения и отношения се осъществява с опора на сетивния опит и с приоритет на практически значимо знание.

Табличното представяне на информацията дава възможност за гъвкави функционални решения за преподаване, учене и оценяване, съобразени с образователните потребности на различните групи ученици. Учебната програма предоставя свобода при подбора на методи и средства за постигане на очакваните резултати, при подбора на произведенията в контекста на посочените тематични кръгове (семейството, училищния живот, родината, игрите, празниците).

Чрез учебната програма по майчин ромски език и литература за първи клас/първа година на обучение се реализират образователни задачи, насочени към:

- овладяване на четенето и писането като необходима предпоставка за езиковото и литературното обучение;
- формиране и усъвършенстване уменията на учениците да говорят и четат правилно и изразително, да пишат грамотно и четливо;

- овладяване в практически план на начални знания за езиковите и речевите единици;
- формиране на начални умения за четене, възприемане, осмисляне и интерпретации с помощта на учителя на кратки по обем и достъпни като съдържание литературни и нелитературни произведения;
- изграждане на отношения, свързани с общочовешки ценности, национална идентичност и мултикултурност;
- формиране на начални комуникативно-речеви умения в комуникативната ситуация и за създаване на текст;
- развитие на мисленето, въображението, паметта и познавателните интереси на първокласниците.

Очакваните резултати от обучението по ромски език в първи клас/първа година на обучение се постигат в следните етапи:

- предбуквен – от 2 до 3 седмици;
- буквен – до 25 седмици;
- следбуквен – не по-малко от 4 седмици.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Тематични области и глобални теми	Очаквани резултати (компетентности) по четирите основни умения: слушане, четене, говорене и писане	Нови знания и понятия по тематични области и теми (езикови средства)
I. АЗ, СЕМЕЙСТВОТО И БЛИЗКИТЕ МИ <ul style="list-style-type: none"> • Представяне – име, възраст, пол, националност • Моето семейство, моите роднини 	СЛУШАНЕ Ученикът може: <ul style="list-style-type: none"> • Да разпознава при слушане и четене текстови разновидности от учебника или учебни помагала – указания, съобщения, диалози, фолклорни произведения и др.; • Да реагира адекватно на указания, съобщения, правила за игри и инструкции, свързани с учебното съдържание; • Да изразява съгласие или несъгласие; • Да работи в групи. 	<ul style="list-style-type: none"> • разговор • устна реч • общуване • диалог • картина • серия картини • устен разказ
II. СВЕТЪТ ОКОЛО МЕН <ul style="list-style-type: none"> • Моето родно място (държава, населено място) • Моят дом (стаи, хигиена) • Моята класна стая (учебни пособия, цветове, числата до 10) 		
III. АЗ И ПРИРОДАТА <ul style="list-style-type: none"> • Домашни любимци 		

<ul style="list-style-type: none"> • Диви животни и птици • Плодове и зеленчуци • Цветя • Цветове • Дни от седмицата, сезони и месеци – общо представяне 	<ul style="list-style-type: none"> • Възприема и осмисля разказани приказки, разкази, рецитирани стихотворения; • Умее да се отнася с уважение към мнението на другия и да изслушва търпеливо; • Може да слуша съсредоточено; разбира несложни текстове на ромски език, записани на аудио/видео носители; • Може да различава звук и буква и да разграничава гласни и съгласни звукове; • Слуша и изпълнява песни на ромски по определени теми: семейство; класна стая; азбука; празници, околна среда; моят град, домашен любимец; свободно време. 	<ul style="list-style-type: none"> • въпрос, отговор • тематична песен • ролеви игри
<p>IV. АЗ ОПОЗНАВАМ РОМСКИТЕ БИТ И ТРАДИЦИИ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Празници – рожден ден, Коледа, Банго Васил, Великден, Гергьовден, • Бележити дати в ромския календар – 8 април <p>V. АЗ ПИША</p> <ul style="list-style-type: none"> • Елементи на букви • Звуковете и буквите в ромския език • Думи, изречения и пунктуация • Текст и общуване • Читателски интерес 	<p>ЧЕТЕНЕ</p> <p>Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да разбира познати имена, думи и изрази; • Да разбира общото съдържание на онагледен кратък елементарен текст, отговарящ на тематичните области; • Да чете и рецитира детски стихотворения; • Да се ориентира в гласните звукове при четене на сричката; • Да слива сричките в цели думи; • Да чете изречения и кратки текстове; • Спазва ударението и паузите при четене; • Да изговаря правилно скоропоговорки; • Да изкаже мнение с помощта на учителя; • Ориентира се в оформлението на книгата (корици, страници, илюстрации). <p>ГОВОРЕНЕ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Елементи от речевия етикет: поздрав, обръщение, запознаване, сбогуване благодарност, молба, извинение, пожелание за рожден ден, Коледа, Банго Васил, Великден, Гергьовден. • звук • гласен и съгласен звук • буква • главна и малка буква • печатна и ръкописна буква • сричка • азбука • дума • изречение • точка, запетая, въпросителен знак

	<p><u>При диалогична реч</u> Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да поздравява и да води елементарен разговор по изучаваните тематични области (разговор по телефона, разговор в магазина, дни на седмицата, годишни времена, запознанство, моето семейство, нашият дом, месеци в годината, домашни любимци, животни, части на човешкото тяло, плодове и зеленчуци), като задава и отговаря на въпроси; • Да се включва в ролеви игри и ситуативни диалози; • Да отправя поздравления по даден повод; • Да се включва в отбелязването на годишнини по определен повод; • Дава примери за благопожелания, свързани с празници и обичаи. <p><u>При монологична реч</u> Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да представя себе си и свои близки и приятели по елементарен начин; • Да рецитира стихотворение; • Да отгатва гатанка; • Да изпълнява песен на ромски език; • Да описва предмети и явления, хора, животни, обстановка; • Да произнася правилно звуковете на ромски език; • Да назовава имената на буквите от ромски азбука. <p>Ученикът:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Може да разграничава гласни и съгласни звукове; • Умее да прави звуков анализ на думи; • Разпознава печатни и ръкописни букви; 	<ul style="list-style-type: none"> • текст • заглавие • скоропоговорка • гатанка • диктовка • препис • книга • страница • корица
--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Може да разказва по картина или серия от картини. <p>ПИСАНЕ Ученикът може:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Да открива елементи на букви и да ги сравнява; • Да изписва правилно отделните елементи и група елементи на букви; • Да пише графически правилно и четливо; • Да пише правилно под диктовка; • Преписва думи, изрази и кратки изречения; • Координира движенията на пишещата ръка; • Употребява уместно главни букви; • Може да разграничава (на емпирично ниво) съобщителни и въпросителни изречения; • Да използва правилно някои основни препинателни знаци. 	
--	---	--

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УЧЕБНИТЕ ЧАСОВЕ ЗА ГОДИНАТА

Годишен брой часове на изучаване на ромски език в I клас/първа година на обучение в **избираемите учебни часове и/или факултативните учебни часове** – 64 часа.

Препоръчително разпределение на часовете

За нови знания	65%
За затвърдяване на новите знания и за обобщение	34%
За диагностика на входното, междинното и изходно ниво	1%

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

В началото на учебната година се диагностицират знанията и уменията на първокласниците по ромски език. На основата на резултатите от диагностиката се планира работата за компенсиране на констатирани проблеми в езиковото им развитие.

Резултатите от началното ограмотяване се оценяват от учителя устно или писмено чрез подходящи за възрастта стимули. Оценката се отбелязва само с качествени показатели. Тя подкрепя самооценката на ученика.

Обратната информация за напредъка на учениците се проследява ежедневно чрез проверка на написаното в тетрадките и чрез изявите им при четенето. Чрез диктовка, препис и задачи за създаване на кратки текстове в устна и писмена форма, чрез задачи за четене на срички, думи, изречения и кратки текстове се проверяват овладените техники на четене и на писане. Чрез отговорите на въпроси по изучаваните литературни и фолклорни произведения се проверяват уменията за четене, възприемане и разбиране на текст. Чрез звукови модели, задачи за съставяне на различни по цел на общуване изречения и на кратки текстове се установяват уменията на учениците да разграничават в практически план езиковите и речевите единици.

В края на учебната година се оценява изходното ниво на знанията и уменията на първокласниците.

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Обучението по *ромски език* изпълнява основна роля за формиране на ключовата компетентност – общуване на ромски език, и същевременно подпомага формирането на останалите ключови компетентности в съответствие с възрастовите психофизиологически особености на развитие на учениците, а именно:

Ключови компетентности	Примерни дейности и междупредметни връзки
<i>Компетентности в областта на ромския език</i>	<ul style="list-style-type: none">• нагледно представяне на звуково-буквения състав на думите;• изписване на буквите и връзките между тях - четливо и красиво;• преписване на букви, думи, изречения, текст;• писане под диктовка на букви, думи, изречения, текст;• поправяне (с помощта на учителя) на допуснати в диктовка правописни грешки;• поправяне (с помощта на учителя) на грешки при оформянето на изречението – главна

	<p>буква в началото и препинателен знак в края;</p> <ul style="list-style-type: none"> • съставяне на съобщителни и въпросителни изречения по схеми; • обясняване (с помощта на учителя или в контекст) на лексикалното значение на дума; • описване на наблюдаван предмет, играчка и др.; • участие в драматизация на литературни и фолклорни произведения.
<i>Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологии</i>	<ul style="list-style-type: none"> • определяне броя на звуковете и буквите в думите, на думите в изречението и на изреченията в текст; • използване на геометрични фигури при моделиране на думи и изречения.
<i>Дигитална компетентност</i>	<ul style="list-style-type: none"> • писане на букви и думи с латиница чрез електронни средства.
<i>Умения за учене</i>	<ul style="list-style-type: none"> • преобразуване на изречения; • интерпретиране на съдържанието на изучавани значими произведения на класиката в литературата за деца и фолклора, на съвременната литература за деца; • речитиране на стихотворение; • задаване на въпроси по съдържанието на изучаваното литературно или фолклорно произведение; • четене наум и на глас художествен текст.
<i>Социални и граждански компетентности</i>	<ul style="list-style-type: none"> • изпълнение на различни роли в общуването - на слушател и на говорещ; • участие в диалог по конкретна тема, чрез изказване и защитаване на мнение.
<i>Инициативност и предприемчивост</i>	<ul style="list-style-type: none"> • четене на достъпни и подходящи за възрастта реклами;

	<ul style="list-style-type: none"> описване на продукт с думи или изречения; участие в ролеви игри, свързани с покупко-продажба.
<i>Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество</i>	<ul style="list-style-type: none"> коментиране на произведения на различни култури и етноси; участие в драматизация на художествен текст; сценично представяне на кратко литературно или фолклорно произведение; изразително четене на художествен текст.
<i>Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт</i>	<ul style="list-style-type: none"> съставяне на изречения и текстове за дневния режим; преразказване на текстове, свързани със здравословния начин на живот; подбиране на подходящи езикови средства за описание на здравословни храни.

Забележка: Посочените дейности са примерни и не изчерпват възможностите за изграждане на междупредметни връзки.